Maja Lunde: între apocalips și speranță

Rodica GRIGORE

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
Personal e-mail: rodica.grigore@ulbsibiu.ro

Maja Lunde: Between Apocalypse and Hope

Abstract:Born in 1975, the Norwegian Maja Lunde, widely known as a gifted children's writer, surprised the literary world by her first novel, The History of Bees (2015), an ambitious dystopian book meant to put into question some of the greatest challenges our contemporary world has to face: the climatic changes and the threatening idea of a future and hypothetic disappearance of bees. Even if some critics considered her writing dangerously close to non-fiction or an expression of the so called "cli-fi" ("climate fiction"), Lunde proves to be a convincing author, perfectly capable of expressing deep fears of our contemporary Western society, but also able to offer her readers a symbolic solution to many of the major problems of the present. These preoccupations are also to be found in her second novel, The End of the Ocean (2017), where Maja Lunde perfectly succeeds in dealing with some another stringent nowadays issues, namely desertification and water shortages.
Keywords: apocalyptic narrative, dystopian literature, contemporary novel, cli-fi fiction, symbolic structure.

Citation suggestion: Grigore, Rodica. "Maja Lunde: între apocalips și speranță". Transilvania, no. 6 (2021): 65-70. https://doi.org/10.51391/trva.2021.06.08.

Imaginile apocaliptice au fost adesea interpretate, în studiile critice ale ultimelor decenii, drept veritabile tipologii narative și au fost considerate izvoare de inspirație pentru scriitorii contemporani. Frank Kermode, de pildă, afirma că ficțiunea apocaliptică e un model general care ar reflecta modul de istorisire occidental în măsura în care postulează o imagine a lumii ce se îndreaptă, fără putință de scăpare, către un sfârșit înscris în chiar începutul său. Iar pentru ca vechiul model biblic să poată continua să existe, e nevoie ca acesta să fie permanent reconfigurat, transformat în așa fel „încât să exprime realitățile noilor relații dintre apocalips (înțeles ca „revelație", dar și ca „schimbare" sau „transformare") și reprezentările sale literare."

Va apărea, astfel, o literatură aparte, pornind de la premisa esențială a unei situații de criză cu care umanitatea se confruntă, de altfel, de-a lungul întregului secol XX și în primele decenii ale secolului XXI. Cum să trăiești după o catastrofă de proporții sau cum să supraviețuiești și să-ți păstrezi umanitatea în contextul unor vremuri tulburi, în care unica salvare pare recursul la violență au devenit câteva dintre problemele asupra cărora literatura zilelor noastre meditează direct sau indirect, numeroși autori încercând să explice aceste realități din perspectiva imaginarului apocaliptic, sau să propună soluții întemeiate pe posibilitatea unor revelații ori, alteori, pe speranța, oricât de firavă, pe care ființa umană se dovedește capabilă, chiar și în cele mai dure circumstanțe, să și-o păstreze.

Jacques Derrida a analizat în detaliu structura comunicativă a Apocalipsei după Ioan, ținând seama de strategiile sale specifice, care se vor reflecta în rescrierile cele mai de seamă ale acestui model biblic. Iar din punctul de vedere al filosofului, cele mai valoroase reluări ale acestei teme nu sunt cele care se limitează să descrie sfârșitul lumii ca atare, ci dimpotrivă, cele care suspendă temporar sensul referențial pentru a exprima adevărul unei revelații dinaintea revelației finale, în mod simbolic, de a prefigura ceea ce va urma, dar și de a înțelege greșelile comise și care au făcut să se ajungă aici, subliniindu-se în acest fel „însăși autoreprezentarea structurii apocaliptice a limbajului". În acest fel, prezentul va fi „alegorizat" (în sensul pe care Idelber Avelar îl dădea acestui termen), iar vechiul contract mimetic va accentua ficțiunea, nu realitatea brută.

Sigur că în zilele noastre situația e complicată și de realitatea amenințătoare a schimbărilor climatice, reprezentarea acestora – în cheie alegorico-distopică – devenind una dintre imaginile definitorii ale noii apocalipse prezente în numeroase scrieri contemporane. Iar vechiul imaginar apocaliptic se va perpetua, fie și sub alte forme, influențând literatura de azi nu doar la nivel tematic, ci și în plan stilistic, accentuând

starea de criză permanentizată ce pare amenință lumea. Vechile utopii vor fi puse, treptat, sub semnul întrebării, singura realitate devenind nu doar aceea distopică, ci una apocaliptică, iar sfârșitul prefigurat, simbolic sau doar sugerat al lumii se va opune tot mai clar modelului utopic al veacurilor anterioare. Nu întâmplător, unii scriitori contemporani, de la Margaret Atwood, Ismail Kadare sau Boualem Sansal, vor pune în discuție și dimensiunile etică și ideologică pe care trebuie să le dobândească literatura, discursul romanesc devenind o veritabilă „călătorie la capătul nopții", menită a evalua până la capăt sensurile schimbărilor profunde cărora le suntem martori, dar și a descoperi șansele unei/unor posibile șanse de salvare spirituală.

Acesta este contextul în care poate fi discutată și proza scriitoarei norvegiene Maja Lunde. Cunoscută drept autoare de scrieri pentru copii și adolescenți ori scenaristă de film și de televiziune, Lunde (n. 1975) a surprins lumea literară occidentală în anul 2015, când a publicat primul său roman pentru adulți, Istoria albinelor. Iar supriza nu a fost determinată doar de talentul narativ remarcabil, ci mai ales de capacitatea autoarei de a aborda teme complexe și actuale, dar și de a oferi, dacă nu soluțiile concrete pe care omenirea le așteaptă în fața provocărilor reprezentate de schimbările climatice și de încălzirea globală, măcar câteva sugestii de comportament, un soi de metaforico-alegoric manual de bune practici pentru evitarea catastrofei (noii apocalipse!) – cât încă se mai poate. Totul, în cadrul unei narațiuni alerte, care se citește cu interes de la prima și până la ultima pagină, într-un roman parabolic, însă accesibil marelui public tocmai prin poveștile umane, emoționante, sfâșietoare ori pline de speranță pe care le spune.

Istoria albinelor nu este, desigur, o istorie propriu-zisă a albinelor. Iar acest lucru e evident încă din primele rânduri ale primului capitol, intitulat Tao, și plasat în districtul Sichuan, din China anului 2098. Iar acest prim capitol, ca și toate cele care urmează, pornește, desigur, de la imaginea și semnificațiile albinelor:

> „Recipientul mic de plastic era plin de aurul turnat, măsurat și împărțit cu precizie, în cantități fixe, fiecăreia dintre noi, la începutul zilei de lucru. Imponderabilă, încercam să transfer cantități invizibile din recipient spre pomi. Fiecare floare trebuia polenizată cu micuța pensulă din pene de găină, de la găini crescute tocmai în acest scop. Orice alte pene artificiale din fibră de sticlă nu s au dovedit a fi nici pe departe la fel de eficiente. S au făcut, iar și iar, nenumărate testări, că doar aveam destul timp la dispoziție în districtul meu, unde tradiția era păstrată de peste o sută de ani. Albinele dispăruseră deja în anii 1980, dinainte de Colaps, fiind ucise de stropirea pomilor. După câțiva ani, când s a renunțat la stropit, albinele au revenit, însă polenizarea artificială era deja pe rol, iar rezultatele erau net superioare, în ciuda faptului că activitatea necesita extrem de mulți oameni și multe mâini."

Că albinele sunt oameni, iar oamenii pot, uneori, să fie albine e adevărat, iar în felul acesta Maja Lunde configurează nivelul alegoric al romanului său, având trei personaje esențiale, evenimentele relatate fiind situate în mai multe epoci (Anglia anului 1851, în cazul lui William, cel care dă și titlul celui de-al doilea capitol al cărții, și Statele Unite ale Americii, mai precis Ohio, în 2007, pentru George, protagonistul celui de-al treilea capitol, plus deja menționata chinezoaică Tao). În felul acesta, autoarea stabilește, de la bun început, un model structural pe care-l va urma pe tot parcursul textului, purtându-și cititorul prin secole diferite, dintr-un trecut pe care ne-am obișnuit să-l considerăm, cel puțin în linii mari, cunoscut, trecând prin prezentul tumultuos (și poluat!), pentru a ajunge într-un viitor distopic, elementul ce dă unitate tuturor întâmplărilor relatate fiind albinele și modul în care ființa umană s-a raportat la ele de-a lungul timpului. Căci, dacă la jumătatea veacului al XIX-lea, William imaginează un nou tip de stup, la începutul mileniului III devine clar că mai toate coloniile de albine au de suferit, în toată lumea, din cauza folosirii pesticidelor. Iar imaginile înspăimântătoare ce desenează viața lui Tao și a familiei sale din China unui sumbru viitor evidențiază tocmai dispariția albinelor, aceasta fiind doar o parte a catastrofei cu care se confruntă umanitatea: acum, Europa și SUA se luptă cu foametea, iar China supraviețuiește cu greu, dar, cel puțin, reușește să-și hrănească imensa populație mai cu seamă datorită polenizatorilor, oameni care trebuie să lucreze câte douăsprezece ore pe zi pentru a poleniza florile copacilor, în locul albinelor de-acum absente.

Iar ceea ce, sub pana unui scriitor mai degrabă dispus să teoretizeze ori a unuia lipsit de înțelegere față de personajele sale și față de întâmplările relatate, ar fi putut cu ușurință să cadă în derizoriu sau să se transforme în discurs didacticist, se dovedește a fi, dat fiind talentul lui Lunde și intuițiile sale narative și simbolice de excepție, un roman excelent și, deopotrivă, o istorie nu atât a albinelor, cât a relațiilor dintre oameni și a modului în care se construiesc ori se destramă legăturile de familie, mai ales cele între părinți și copii în cadrul unor societăți și epoci diferite. Căci, dacă ar fi să rezumăm totul în câteva cuvinte, Istoria albinelor relatează cum au pierit albinele de pe o planetă poluată și prea puțin dispusă să țină seama de nevoile acestor insecte, omenirea ignorând consecințele devastatoare pe care dispariția lor le poate avea – și pe care chiar le are în distopica Chină a sfârșitului de secol XXI. Parabolă voit exagerată? Ficțiune speculativă? Câte ceva din fiecare, sau ambele la un loc? Acestea sunt doar câteva dintre întrebările la care, imediat după apariția cărții, au încercat să răspundă cronicarii și criticii literari – nu trebuie să uităm că Istoria albinelor s-a bucurat de un imens succes de public și că a fost rapid tradusă și publicată în peste treizeci și cinci de țări, devenind un best-seller internațional și fiind chiar în curs de ecranizare.

Unii exegeți au afirmat chiar că Istoria albinelor s-ar situa „periculos de aproape de non-ficțiune", parcă prevestind ceea ce urmează să se întâmple cu Terra, autoarea având, „o evidentă vocație apocaliptică". Dar asta înseamnă să ignorăm aproape cu desăvârșire celelalte două secțiuni ale cărții, centrate în jurul lui William și al lui George. Iar acestea, așa

cum au fost nevoiți să admită chiar contestatarii lui Lunde, sunt extrem de bine realizate la nivel literar-artistic. Astfel, în Anglia anului 1852, William pare incapabil să-și mai susțină familia în adevăratul sens al cuvântului, decepționat de lipsa recunoașterii preocupărilor sale științifice:

> „În jurul meu, totul era galben, galben fără de sfârșit, deasupra mea, sub mine, orbindu mă. Dar culoarea era adevărată, nu doar o închipuire a mea, era chiar tapetul de brocart pe care soția mea, Thilda, îl pusese pe pereți când ne am mutat aici, cu câţiva ani în urmă. O duceam bine pe atunci. Mica mea afacere cu seminţe de pe strada principală din Maryville era înfloritoare. Eram în continuare entuziasmat și încă mai cre deam că aveam să reușesc să combin afacerile cu ceea ce avea, cu adevărat, însemnătate pentru mine: studiul științelor naturii. Dar trecuse mult timp de atunci, până să devenim părinţii unui număr incredibil de mare de fete, și cu mult mai multă vreme de la discuţia finală cu profesorul Rahm."

Dar, la urma urmei, cine s-ar mai putea preocupa cu adevărat de cercetări științifice atunci când își vede copiii (mai ales numeroasele fete!) necăjiți și flămânzi? În cele din urmă, totuși, el reușește să realizeze schița unui nou tip de stup, care ar ajuta oamenii să domesticească albinele, adică să le poată ține în mod eficient în puterea lor, putând, de-acum, să se ocupe (și) de copii. O sută cincizeci și cinci de ani mai târziu, în Ohio, George, care toată viața a fost pasionat de albine, ocupându-se de stupii săi în mod tradițional, e confruntat cu o criză familială care, chiar dacă pare fundamental diferită de cea cu care s-a luptat William, e suficient de asemănătoare în datele ei fundamentale. Căci pasionat de apicultură, vrea ca fiul său, Tom, să-l urmeze în această activitate, fără a ține seamă de ceea ce băiatul își dorește cu adevărat și nici de pasiunea pentru literatură a acestuia. Însă catastrofa lovește pe neașteptate, iar ceea ce primește numele de Colony Collapse Disorder strică planurile tuturor: albinele dispar, nu doar din stupii lui George, ci de peste tot din țară, iar întreaga Americă e în stare de șoc.

Într-un alt plan, după mai bine de o sută de ani, într-un viitor pe care Maja Lunde și-l imaginează cum nu se poate mai sumbru, într-o Chină în care totul e reglementat prin legi drastice, iar libertatea de alegere a oamenilor e, practic, anulată, Tao se luptă pe de-o parte cu provocările propriului destin (lipsită de înțelegerea familiei, a trebuit să abandoneze școala, iar acum se simte prizonieră într-o căsnicie care n-o împlinește, căci soțul ei, Kuan, nu-i înțelege aspirațiile și e prea ocupat ca să-i asculte măcar dorințele), dar și cu munca dură pe care e silită să o facă, polenizând toată ziua pomii fructiferi. Ceea ce o salvează, fie și parțial, e speranța că fiul ei, Wei-Wen, în vârstă de trei ani, va putea merge la școală și va avea parte de o altfel de viață, o viață adevărată și o copilărie adevărată, nu acea „ne-viață" la care regimul îi condamnă pe toți copiii mai mari de opt ani, obligați să participe la munca de polenizare alături de adulți. Numai că Wei-Wen are un accident și, apoi, va dispărea, fiind dus în secret la Beijing, dar mama lui, neputând accepta lipsa copilului, va pleca spre capitală pentru a-și regăsi / salva fiul.

Drumul pe care Tao îl întreprinde printr-o țară parcă aflată pe cale de dispariție, unde nu mai sunt păsări și unde nici insecte nu mai vezi decât arareori, unde hrana se găsește cu mare greutate, iar gustul cărnii aproape c-a fost uitat de oamenii obișnuiți ne duce pe dată cu gândul la The Road, celebrul roman al lui Cormac McCarthy, viziunea din Istoria albinelor fiind pe deplin comparabilă, în aceste pagini, cu cea din Drumul. Pe de altă parte, pentru alți interpreți, romanul scris de Maja Lunde s-ar încadra – iar dacă nu, ar putea fi apropiat – de categoria numită „climate fiction (cli-fi)" , o orientare tot mai bine reprezentată în proza contemporană, dacă ar fi să amintim aici doar câteva titluri de acest gen apărute în ultimii ani, precum Beast de Paul Klingsnorth sau South Pole Station de Ashley Shelby, abordând, din perspective diferite, negarea încălzirii globale sau realitățile tot mai dure ale planetei pe care (o) locuim. La rândul său, Maja Lunde vorbește despre disperarea oamenilor confruntați cu probleme cărora nu știu să le găsească vreo rezolvare. Și, dincolo de toate acestea, depășind ficțiunea speculativă și nivelul teoretico-militant al prozei (post)apocaliptice, despre părinți și copii, despre oameni care par a nu mai ști să comunice unii cu ceilați. Deci, despre condiția umană contemporană și despre drumul pe care aceasta îl poate urma pentru a se salva.

Extraordinar e că scriitoarea norvegiană face acest lucru pornind de la o premisă simplă (și încă teoretică): Ce s-ar întâmpla dacă albinele ar dispărea de pe Terra? Și, dincolo de problemele personale ale fiecărui personaj și ale fiecărei familii pe care Lunde le aduce în prim plan, regăsim albinele și obiceiurile lor, un soi de neașteptat fundal simbolic care dă ansamblului o coerență și o consistență incredibile. Căci, direct sau indirect, totul pornește sau se rezolvă cu și prin albine! Melancolia lui William se atenuează odată ce proiectează noua formă de stup (dar, în mod ironic, Lunde subliniază că eșecul care va lovi, peste ani, pornește tocmai din încercarea omului de a considera albinele supusele sale domestice, iar nu partenerele libere de care Terra are nevoie, nu doar pentru miere, ci mai cu seamă pentru polenizarea plantelor fără de care viața pe planeta albastră ar fi imposibilă!), existența lui George și a tuturor alor săi e dată peste cap de colapsul coloniilor de albine, iar Tao e o albină umană în locul micilor insecte a căror muncă o face parcă la infinit. Dar e, în egală măsură, o conștiință lucidă, definind încă de la începuit termenii noii și (post)apocalipticei lumi în care trăiește: „S-a dovedit a fi în avantajul nostru să fim noi țara care a poluat cel mai mult. Am fost pionierii poluării și, prin urmare, am fost și primii la polenizarea manuală. Am fost salvați de un paradox" , spune ea. Nu întâmplător, povestea lui Tao e cea mai realizată și cea mai impresionată din întregul roman. E, desigur, și cea mai îngrijorătoare atât în ceea ce privește noile realități ale unei planete pustiite, cât și soluțiile la care, in extremis, autoritățile pot recurge. Odată cu dispariția fiului său, lumea din jur se destramă, iar căsnicia i se prăbușește, însă Tao nu se dă bătută, oferind o lecție de viață, imposibil de uitat. Dar

are și capacitatea de a crede în mai bine, chiar și atunci când totul pare pierdut, dovadă ultimele cuvinte ale cărții: „Un singur sentiment care ne lega într-un tot: speranța." Iar dacă povestea lui Tao e încercarea disperată a unei mame de a-și regăsi fiul, istoriile lui William și George reprezintă dorința unor tați de a se apropia din nou de copiii lor, pe care, chiar avându-i aproape, simt că i-au pierdut. Toate acestea sunt plasate într-un cadru excelent descris, de la trecutul victorian la prezentul societății americane de consum ori la distopicul viitor al unei Chine de coșmar, care trimite la cele mai bune pagini din Oryx și Crake sau Povestea slujitoarei, distopiile lui Margaret Atwood.

Pe de altă parte, romanul vorbește extrem de convingător despre nevoia permanentă a omului de a se raporta la comunitatea din care face parte, aceasta fiind una dintre cheile unei posibile salvări. Modelul, desigur, e cel al albinelor dintr-un stup, care se protejează una pe alta și care niciodată nu ignoră interesul comun, trăind, în fond, doar pentru acesta – adică exact ceea ce nu reușesc să facă decât la sfârșit William și George. Sigur că aceia care s-au obișnuit să critice astfel de ficțiuni-avertisment au considerat că Istoria albinelor n-ar fi altceva decât încă un roman tezist al zilelor noastre, însă Maja Lunde realmente construiește o narațiune excelentă și spune trei povești de viață (de dragoste și de singurătate, dar și de posibilă regăsire) care, în final, se conectează în chip simbolic, autoarea utilizând astfel minunat, și la nivel formal, metafora stupului și a capacității albinelor de a ignora interesul propriu în numele celui comun.

Încununată în ultimii ani cu toate marile premii literare ale Scandinaviei (Peer Gynt-prisen, Fabelprisen, Bjornsonprisen), Maja Lunde plănuiește, după cum chiar ea a mărturisit, o complexă tetralogie axată pe descrierea transformărilor profunde ale planetei sub acțiunea distrugătoare a oamenilor. Iar după Istoria albinelor, prima parte a marelui său proiect, scriitoarea publică, în anul 2017, cel de-al doilea roman al său și a doua parte a tetralogiei, Istoria apelor. În paranteză fie spus, cel de-al treilea roman al acestei serii, Calul lui Przewalski, publicat în 2019, se bucură deja de mare succes în Norvegia. Într-un fel straniu, Maja Lunde a reușit să ofere cititorilor din întreaga lume o imagine extrem de grăitoare a unor situații limită cu care ne-am putea confrunta cu toții într-un viitor nu tocmai îndepărtat. Și un avertisment care, cu mijloacele literaturii, are darul de a ne pune în gardă cu privire la direcția pe care umanitatea o alege, din comoditate sau cu speranța unor câștiguri materiale facile, însă fără să realizeze consecințele pe termen lung. Aceasta e, de altfel, punctul de plecare pentru Istoria apelor, detaliată treptat, prin secvențele temporale ale romanului: 2017 și 2041.

În anul 2017, cititorul află cum femeie în vârstă, pe nume Signe, navighează cu velierul ei, Albastru, pe apele tumultuoase ale Mării Nordului, ajungând în cele din urmă, după o călătorie anevoioasă, în Franța, la Bordeaux, apoi pe Canal de Garonne, pentru a-l întâlni și înfrunta încă o dată pe Magnus, iubitul ei din tinerețe. În 2041, tânărul David și Lou, fetița lui de șase ani, reușesc să se stabilească într-o tabără de refugiați, la Bordeaux. Casa lor, dintr-un oraș din sudul Franței, a fost distrusă de foc, incendiile nemiloase pârjolind regiuni întregi și destrămând (sau distrugând complet) numeroase familii. David e convins că soția sa și bebelușul vor ajunge cumva, la rândul lor, la Bordeaux, important fiind doar ca el să poată avea grijă de Lou până atunci. Și e convins că, finalmente, vor începe și ploile, iar viața tuturor va reveni la normal.

În anii adolescenței și primei tinereți, Signe și Magnus fuseseră încrezători în viitor și în tot ceea ce acesta urma să le aducă, având idealuri pe care le prețuiau mai mult decât orice altceva pe lume. Și erau atât de îndrăgostiți unul de celălalt și de frumusețea Norvegiei natale, încât își închipuiau că vor reuși să salveze lumea. Iar dacă nu, cel puțin s-o schimbe în bine. Numai că viața nu e asemenea unei minunate povești cu zâne, iar convingerile și promisiunile adolescentine sunt destul de repede înlocuite de interesele financiare... Magnus e cel care alege această cale ușoară, se va și îmbogăți în scurtă vreme, ajungând să facă comerț chiar și cu gheața norvegiană, pe care o exportă pe bani mulți în țările Golfului. Signe consideră că asta e inacceptabil și va lupta ani în șir cu cei care se înăpățânează să obțină profit din orice, chiar și din ghețarul ei mult iubit.

Romanul are o structură dual, textul fiind împărțit în capitole care alternează în permanență perspectiva. Pe de o parte, Signe își povestește experiențele din prezent și își rememorează trecutul, iar pe de alta, David se luptă să supraviețuiască alături de Lou și să-și păstreze (să-i păstreze mai ales fetiței sale!) speranța într-un viitor în care viața lor va putea cu adevărat să-și redobândească ritmurile pierdute și să aibă din nou un sens. Atât Signe, cât și David relatează la persoana întâi, cu o excelentă tehnică a suspansului, iar cititorul așteaptă nu doar să afle ce se va întâmpla până la final, ci și să întrevadă și unele soluții pentru marile provocări cu care omenirea se confruntă astăzi. În plus, Maja Lunde are mereu în vedere și „o structură simbolică" , pentru că, de pildă, pe când se luptă din răsputeri să-și stăpânească ambarcațiunea prinsă într-o furtună care îi amenință toate planurile și chiar viața, Signe își amintește frânturi din trecut, rememorează mici sau mai mari întâmplări din copilăria sa privilegiată, când se bucura de tot ce și-ar fi putut dori un copil, dar mai ales retrăind momente ale iubirii ei pentru Magnus, încercând nu să se împace cu ruptura dintre ei, ci să înțeleagă, fie și parțial, măcar după ani de zile, de ce s-au despărțit. La rândul lui, David, aflat în tabăra de refugiați, caută cu disperare salvarea și, în cele din urmă, alături de Marguerite, femeia purtând și ea în suflet mari pierderi, ajunge la o casă părăsită, unde descoperă o ambarcațiune, velierul lui Signe – șansa unui nou început și a unei vieți adevărate. Numai că ploile încă nu au revenit, canicula încă nu s-a potolit, iar canalul pe care ar trebui să navigheze pentru a se salva e tot secat. Acesta e punctul în care cele două linii narative se întâlnesc, trecutul lui Magnus și Signe poate reprezenta speranța viitorului pentru David, Lou și Marguerite, cu condiția ca ploile să înceapă, iar apele să acopere din nou mari părți ale pământului...

Finalul romanului va fi, în consecință, ușor ambiguu, scriitoarea dorind să mențină un ton dulce-amar, evidențiind, pe de o parte, posibilitatea salvării (fizice și spirituale!) pentru

personajele sale, subliniind importanța tenacității și nevoia păstrării speranței chiar și în cele mai grele momente, dar, pe de altă parte, vorbind, fie și indirect, prin detalii semnificative, despre singurătatea omului într-o lume devastată de schimbări climatice și de conflicte, despre lipsa legăturilor reale cu o comunitate și despre șansa unei salvări personale sau, cel mult, la nivelul unui nucleu familial restrâns. Căci David nu reușește să stabilească o legătură reală cu cei alături de care trăiește în tabăra de refugiați, fiecare individ ajuns acolo alegând să-și poarte singur durerile și disperarea, ori să-și hrănească firavele speranțe doar pe cont propriu... Maja Lunde vorbește, astfel, despre nevoia fiecăruia dintre noi de a salva lumea prin sine și prin propriii membri ai familiei, pentru ca abia apoi, cine știe, să se poată restabili și conexiunile de la nivelul unei comunități atât de marcate de dezastre, încât parcă a uitat să fie ea însăși.

Citită astfel, Istoria apelor devine un dureros efort de rememorare și, deopotrivă, o lucidă punere în gardă a umanității contemporane cu privire la viitorul, deloc luminos, care i se poate deschide în față nu după multă vreme. Căci, în fond, 2014 e o dată suficient de apropiată... Dacă în Istoria albinelor, primul său roman, scriitoarea avea în vedere perspectiva sumbră a dispariției micilor insecte atât de importante pentru supraviețuirea speciei umane, în cartea de față, ea vizează amenințarea lipsei apei și suferința și mai rapidă pe care acest fenomen ar putea-o determina. În subsidiar, însă, Lunde nu uită să ne amintească de existența taberelor de refugiați – care, cu toate că încă nu sunt siliți să plece din locurile lor de baștină de schimbările climatice, suferă sub ochii noștri, în multe țări europene. Încă o necruțătoare oglindă și un dureros memento adresat unei umanități care pare a-și fi pierdut capacitatea de a se recunoaște pe sine în suferința celorlalți...

Autoarea are un stil inconfundabil, acordând maximă atenție detaliilor și punând uneori în prim plan chiar amănunte aparent neînsemnate, cu scopul de a ne arăta, iar și iarăși, că existența umană nu e făcută doar din marile idealuri și dificilele încleștări existențiale, ci și din micile bucurii, din clipele fericite, din încântarea sinceră în fața apei proaspete sau a contemplării naturii. Tocmai de aceea, personajele pe care le creează, la fel cum se întâmplă și în Istoria albinelor, sunt atât de pregnante și de expresive și, efectiv, nu pot fi uitate ușor. Palmele mici și lipicioase de la căldură ale micuței Lou, căciula ponosită și plină de scame a lui Signe, bucuria lui Lou în fața celor douăsprezece recipiente cu apă pe care le descoperă în Franța, teama lui Signe din timpul furtunii pe mare că nu va mai apuca să-l revadă pe Magnus, ca să nu amintim multe alte asemenea, fixează pentru totdeauna imaginile și aceste ființe de hârtie în mintea și sufletul cititorului, făcându-le să concureze cu ușurință amintirile pe care fiecare în parte le avem despre oamenii pe care îi cunoaștem ori îi iubim. E drept că, uneori, secvențele dedicate lui Signe, cu obsesiva ei întoarcere spre trecut, pot părea lente în ceea ce privește desfășurarea narativă, însă asta se întâmplă doar prin comparație cu dinamismul fragmentelor centrate pe dificila existență a lui David și Lou. Aceștia din urmă, forțați de împrejurări să supraviețuiască și să aibă grijă unul de celălalt într-un mediu mereu ostil par mult mai încercați de viață și de soartă decât Signe, chiar și atunci când aceasta se luptă să-și stăpânească velierul în mijlocul apelor dezlănțuite.

Absolut remarcabile, însă, rămân pasajele reflexive, în primul rând cele dedicate apei, din monologurile interioare ale lui Signe: „Toată viața este apă, toată viața a fost apă, pretutindeni unde m-am dus a existat apă. Apă care se revărsa din cer sub formă de ploaie, sau sub formă de zăpadă, alimentând micile tăuri din munți, se așternea pe ghețar și se transforma în gheață, curgea în jos pe pantele abrupte ale munților, prefăcându-se în mii de pâraie mici, care se revărsau în râul Breio, formând în fața satului din fiord o suprafață lină, care devenea una cu oceanul dacă îl urmai înspre vest. Întreaga mea lume era apă. Pământul, munții, pășunile erau doar insule minuscule în ceea ce era de fapt lumea. Și eu îi spuneam lumii mele Pământ, dar mă gândesc că ar fi fost mai bine să se fi numit Apă.” În Istoria apelor, Signe crede în istoriile pe care (și) le rememorează, pentru a găsi curajul de a merge înainte. David crede în poveștile pe care i le spune lui Lou, pentru a menține vie puterea de a aștepta zile mai bune. E adevărat că simplele istorisiri nu ne pot salva de noi înșine, însă e una dintre mizele majore ale romanului scris de Maja Lunde a ne spune că ele, poveștile pe care oamenii și le spun uneori sau pe care le spun celor dragi ne pot ajuta să privim lumea din perspectiva adecvată și, astfel, să ne cunoaștem mai bine chiar pe noi înșine și să ne gândim mai mult la consecințele propriilor fapte.

Lucidă și profund meditativă, tulburător de actuală, proza norvegienei Maja Lunde pune în discuție, cu măiestrie, nu doar foarte fragilul ecosistem al planetei noastre sau lupta unor oameni inimoși de a păstra resursele vitale ale Terrei și pentru generațiile viitoare, ci, în egală măsură, și importanța păstrării speranței, chiar și în cele mai neprielnice circumstanțe ale tuturor apocalipselor contemporane. Și, în acest fel, scriitoarea reușește să spună câteva lucruri esențiale despre puterea iubirii și a iertării, despre singurătate și nevoia de solidaritate, despre oamenii care suntem – sau care am putea (ar trebui) să devenim.

Note:

Geneviève Fabry, Ilse Logie, Los imaginarios apocalípticos en la narrativa hispanoamericana contemporánea, (Oxford and New York: Peter Lang, 2010), 15.

Ibid., 17.

Idelber Avelar, Alegorías de la derrota. La ficción postdictatorial y el trabajo del duelo (Santiago de Chile: Cuarto Propio, 2000), 76.

Leif Hongisto, Experiencing the Apocalypse at the Limits of Alterity (London & Boston: Brill, 2010), 25.

Maja Lunde, Istoria albinelor [The History of Bees].Traducere de / Translated by Sanda Tomescu Baciu (Bucureşti: Editura Humanitas Fiction, 2019).

Ibid., 7.

Ellie Robins, „The dystopian future is already underway in Maja Lunde's Novel The History of Bees", Los Angeles Times, Sep. 21, 2017 (https://www.latimes.com/books/jacketcopy/la-ca-jc-history-of-bees-20170921-story.html, consultat la data de 10 iulie 2021).

Maja Lunde, op. cit., 14.

Boyd Tonkin, „The Buzz about Maja Lunde and Norwegian Cli-Fi", Norwegian Arts, Aug. 24, 2020 (http://norwegianarts.org.uk/the-buzz-about-maja-lunde-and-norwegian-cli-fi/, consultat la data de 10 iulie 2021).

Maja Lunde, Istoria albinelor, 8.

Ibid., 382.

 Maja Lunde, Istoria apelor [The End of the Ocean]. Traducere de / Translated by Ivona Berceanu (Bucureşti: Editura Humanitas Fiction, 2020).

Michael Thomas Barry, „The End of the Ocean: A Novel", New York Journal of Books, Jan. 14, 2020 (https://www.nyjournalofbooks.com/book-review/end-ocean-novel, consultat la data de 10 iulie 2021).

Maja Lunde, Istoria apelor, 11.

Bibliography:

Lunde, Maja. Istoria albinelor [The History of Bees]. Translated by Sanda Tomescu Baciu. Bucureşti: Editura Humanitas Fiction, 2019.

Lunde, Maja. Istoria apelor [The End of the Ocean]. Translated by Ivona Berceanu. Bucureşti: Editura Humanitas Fiction, 2020.

Avelar, Idelber. Alegorías de la derrota. La ficción postdictatorial y el trabajo del duelo. Santiago de Chile: Cuarto Propio, 2000.

Barry, Michael Thomas. „The End of the Ocean: A Novel", New York Journal of Books, Jan. 14, 2020 (https://www.nyjournalofbooks.com/book-review/end-ocean-novel, consultat la data de 10 iulie 2021).

Fabry, Geneviève, Logie, Ilse. Los imaginarios apocalípticos en la narrativa hispanoamericana contemporánea. Oxford and New York: Peter Lang, 2010.

Hongisto, Leif. Experiencing the Apocalypse at the Limits of Alterity. London & Boston: Brill, 2010.

Robins, Ellie. „The dystopian future is already underway in Maja Lunde's Novel The History of Bees", Los Angeles Times, Sep. 21, 2017 (https://www.latimes.com/books/jacketcopy/la-ca-jc-history-of-bees-20170921-story.html, consultat la data de 10 iulie 2021).

Tonkin, Boyd. „ The Buzz about Maja Lunde and Norwegian Cli-Fi", Norwegian Arts, Aug. 24, 2020 (http://norwegianarts.org.uk/the-buzz-about-maja-lunde-and-norwegian-cli-fi/, consultat la data de 10 iulie 2021)